

BEWAAR HET PAND

UITGAVE TOT BEVORDERING VAN DE HANDHAVING DER OUDE GEREFORMEERDE BEGINSELEN

Meditatie

Het lied van de vreemdeling:

I. Zijn belijdenis

"Ik ben een vreemdeling op de aarde"

Psalm 119:19a

Een orgel heeft niet één toon, en een zangkoor zingt niet met één stem. Niet eentonig en niet eenstemmig, maar veeltonig en veelstemmig is het lied van de dichter van Psalm 119.

Zijn naam is onbekend. Dat hij kunstenaar is, blijkt duidelijk. De opbouw van de Psalm bestaat uit 22 strofen, en elke strofe heeft 8 verzen. De strofen zijn gerangschikt naar het Hebreeuwse alfabet, en de 8 versregels van elke strofe vangt met dezelfde letter aan.

Hier is geen kunst om de kunst. De kunst is de Heere gewijd. De dichter is een Godvrezende kunstenaar. In heel de Psalm trilt de vreze des Heeren.

Mensen die elkaar voor 't eerst ontmoeten, stellen zich aan elkaar voor. Dat doet deze zanger ook. Hij maakt zich bekend als vreemdeling.

Zou hij Abraham zijn geweest, of Izak of Jakob? Die hebben beleden dat zij gasten en bijwoners waren in het land Kanaän. Maar neen - de dichter heeft in later tijd geleefd. Toen de belofte van Kanaän door de Heere vervuld was. Toen Kanaän Israël ten erfdeel was geworden.

Zou hij soms buitenlands zijn geweest? Neen - hij is in Kanaän, hij is in het beloofde land. En al zou hij over de grenzen van Israël zijn geweest, hij belijdt dat hij vreemdeling is niet slechts in Kanaän, maar op heel de aarde. Waar hij ook geweest zou zijn, overal is hij vreemdeling.

Hier is een ingrijpende belijdenis. Zijn woorden hebben verstrekkende betekenis. Ze houden ontzaglijk veel in. Ze

geven aan dat hij nergens thuis is.

Wij zijn uit de aarde aards. Daarom aardsgezind. Geheel en al gericht op de aarde. Door wat in het paradijs is geschied, zijn we aan het stof gekluisterd. Met alle vezelen van ons bestaan zitten we vast aan de dingen van beneden. We gevoelen ons hier thuis. Thuis in ons vaderland. Thuis in ons dorp of stad. Thuis in ons huis. Thuis op ons werk. Thuis in onze kerk. En als we ons ergens niet thuis gevoelen, gaan we op zoek. Daar waar we thuis zijn, willen we zijn, en niet anders. Daarom veranderen we soms van plaats, van huis, van werk of van kerk.

De psalmdichter is niet thuis in zijn huis, in zijn gezin, in zijn land, op zijn werk. Het zoeken om ergens thuis te zijn kent hij niet meer. Zijn belijden is definitief. Van alles geldt het: ik ben er niet thuis.

Waarlijk - een ingrijpende belijdenis. Waaruit die voortkomt? Uit de wedergeboorte!

Hier is het werk van de levendmakende Geest. De Heilige Geest heeft de kluisters verbroken. En die Geest staat in dienst van Jezus Christus. Omdat Hij gekluisterd werd door het stof van de dood, is Hij bevoegd geworden om kluisters te verbreken.

Er zijn er die er simpel van uitgaan dat zij wedergeboren zijn. Er zijn er ook die blijven steken in de vraag of zij wedergeboren zijn. Aan de vruchten kent men de boom.

De wedergeboorte heeft rijke en verscheidene vruchten. Een daarvan is dat ons domicilie verlegd wordt, en wel van beneden naar boven. Ons burgerschap is dan in de hemel. En dat heeft konsekwenties voor het leven op aarde.

Dat maakt tot vreemdeling hier beneden.

Kent u ook die vrucht?

Er is zoveel materialisme te bespeuren ook bij kerkmensen. Aardsgerichtheid en aardsgezindheid. En dan toch menen dat het wel goed is en wel goed komt. Laten we onszelf niet bedriegen. Hemelsgerichtheid en hemelsgezindheid is kenmerkend voor een wedergeborene.

Dezulke gaat zoeken wat boven is.

U meent dat zo'n leven geen betekenis meer voor de aarde heeft? Ik zeg u: zo'n leven krijgt juist betekenis voor de aarde. Als onze wandel in de hemel is dan zullen we hier op aarde het hemelse betrachten. Ja - we zoeken met heel ons hart om de hemelse dingen op aarde te brengen. En heeft dat niet een geweldige betekenis voor de naaste en voor heel de aarde? Dat is als het zuurdeeg dat het deeg doorzuurt.

Hoe zijn we dan tot zegen! Op het werk, in de kerk, in het gezin en op school. Overal waar we zijn. Zelfs in een bejaardencentrum, of zelfs in een ziekenhuis.

De dichter van Psalm 119 is door Gods genadewerk vreemdeling hier beneden geworden. Dat werk maakte hem tot pelgrimreiziger naar de Godstad. Dat, die stad, is zijn vaderland, dat is zijn thuis.

Waar is onze reis naar toe? Dit is zeker - we komen daar waar we thuis horen en we thuis zijn. Wie thuis is op de aarde zal in het Vaderhuis daarboven niet komen. Dat is bestemd voor hen die vreemdeling op de aarde zijn geworden en voor geen ander.

Wie met de psalmdichter belijdt: ik ben een vreemdeling op aarde, zal thuis komen. Dat ligt verankerd in het werk van Jezus Christus.

Daarom straks thuis.

Pelgrimreiziger, hef uw hoofd opwaarts. Vermoeid vanwege het vreemdelingschap? Uitgeput vanwege het kruisdragen? Door de aarde niet meer begrepen? Bespot als een

“vreemd geval”? Gezien als een spelbreker, schortend aan aanpassingsvermogen? Maar ziende op de Godstad waar God alles is en in allen dan begint het te zingen in u: “O heerlijk erf, gij kunt mijn ziel vervoeren”.

Ds. v. Z.

Van de administratie

In verband met onze vakantie een bericht over een korte periode. In deze periode ontvingen we f 75,- aan giften, waarvan f 50,- nog voor de ontmoetingsdag en we konden 3 nieuwe abonnees inboeken, die allen een geschenkabonnement kregen van hun kerkeraad bij hun huwelijk. De opgaven van meer kerkeraden zien we gaarne tegemoet.

Hartelijk dank voor alles.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Van de redactie

1. Ontmoetingsdag te Kampen: om te onthouden:

Datum: D.V. zaterdag 31 augustus 1991, aanvang 10.30 uur.

Plaats van samenkomst: kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente.

Spreekers: de predikanten Blom, van

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk
verschijnt eens in de veertien dagen

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, 4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720-74202, postrek. 70.43.50 t.n.v. de administrateur van "Bewaar het Pand" te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar.
Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

der Ent, Van Sorge, Van de Weerd en Vlietstra.

Verder: er is oppas voor kleine kinderen, koffie en frisdrank, een boekentafel enz.

2. Verschijning van ons blad in de vakantietijd.

In overleg met de drukker is bepaald, dat Bewaar het Pand D.V. zal verschijnen op 27 juni, 18 juli, 8 augustus, 29 augustus a.s. en daarna weer regelmatig eens in de veertien dagen.

B.

Nederlandse Geloofsbelijdenis

23.

Vereniging en onderscheid twee naturen van Christus

Waarom gaat het in artikel 19? Het is goed allereerst die vraag onder ogen te zien. Het is niet te doen om de belijdenis van Christus' Goddelijke natuur op zichzelf, zoals ook niet om die van Zijn menselijke natuur op zichzelf. Deze zijn al duidelijk beleden: in artikel 10, dat Christus Gods Zoon is en in artikel 18, dat Hij waarachtig mens is. Het gaat nu om de verhouding van die twee naturen in één Persoon of zoals erboven staat: "van de vereniging en het onderscheid der twee naturen van Christus in één Persoon".

In Gods Woord wordt - wat de zaak betreft - zowel van de Goddelijke natuur van Christus, als van Zijn menselijke natuur gesproken. Goddelijke eigenschappen en werken van Christus komen daar uit, zoals ook menselijke eigenschappen en werken. We lezen van Hem, dat Hij wist wat in de mens was en dat Hij doden opwekte. We lezen óók van Hem, dat Hij honger en dorst kende, dat Hij leed en stierf. Het gaat dan telkens over dezelfde Persoon. Soms lezen we, dat een bepaalde zaak op Zijn Goddelijkheid betrokken wordt, terwijl wij zouden denken aan Zijn mensheid. We kunnen denken aan Romeinen 5, met God verzond "door de dood Zijns Zoons". De vraag kan opkomen: hoe is dit te verstaan? Nu moeten we niet denken: artikel 19 gaat het precies verklaren, hoe het met de twee naturen van Christus precies gesteld is. Dat kan geen mens! Neen, hier wordt een grote verborgenheid belèden naar de Schriften.

Onnodig?

Velen hebben de belijdenis van de twee naturen, zoals die hier gegeven wordt,

zwaar afgekeurd. Men heeft geschreven over een "stuntelige" belijdenis, vol van "dogmatisch gestamel". Ik ga er niet breed op in, waarom dit zo gesteld is. Het is belangrijker voor onze lezers te weten, dat de belijdenis verweten wordt: een ijdel binnendringen in geheimen, die wij niet kunnen doorgronden.

Terecht willen we voor het laatste vrezen. Wie echter dit artikel leest ontdekt juist géén ingewikkelde formuleringen om wijsgerige spitsvondigheden. Uiteraard moet een zaak verwoord worden! Zo worden hier woorden gebruikt als "natuur" en "persoon". Zij staan in dienst van de zaak, die beleden wordt.

Dan mag dit artikel "stuntelig" genoemd worden. Wie durft te zeggen dat hij bij het vertolken van zo'n verborgenheid daar bovenuit komt? Het is in ieder geval niet onnodig! De aanleiding in de strijd om de rechte belijdenis van de Persoon van Christus. Hier wordt de waarheid gehandhaafd. Het raakt de eer van Christus en het levensbelang van de Kerk des Heeren. Alleen door zo'n Christus wordt de Kerk zalig!

Achtergrond

Onze belijdenis noemt de strijd tegen de dwaalleraars niet. Wie evenwel enigszins op de hoogte is van de kerkgeschiedenis, weet dat deze toch op de achtergrond staat. Juist over de twee naturen is fel gestreden. Het is ondoenlijk om daar veel van te zeggen. Het gaat maar om enkele gegevens, die nuttig zijn voor het verstaan van dit gedeelte.

We kunnen uitgaan van het concilie van Chalcedon, 451. Daar is de leer van de twee naturen in de éne Persoon verdedigd. Uitgesproken wordt, dat het om dezelfde Persoon ging met twee naturen ".... één en dezelfde Christus, Zoon, Heere, Eniggeboren, in twee naturen onvermengd, onveranderd, ongedeeld en ongescheiden....".

Onvermengd.... elke natuur was zelfstandig. Onveranderd.... elke natuur behield haar eigenschappen. Ongedeeld.... geheel de Godheid was verenigd met geheel de mensheid. Ongescheiden.... elke natuur was steeds met de andere in de éne Persoon verenigd. De kerk bleef in deze uitspraak vóór de verborgenheid staan. De wijze van uitdrukken in de ontkennende vorm wijst daarop. Er was een duidelijke afgrenzing naar de dwaalleraars. Hier kan allereerst genoemd worden: Eutyches, die maar één natuur van Christus

na Zijn menswording aannam. De Goddelijke en de menselijke natuur hadden zich, als water en wijn, vermengd tot een andersoortige God-menselijke natuur (tegen hem: onvermengd en onveranderd). Dan moeten we denken aan Nestorius, die de beide naturen zeer gescheiden zag, als water en olie in een glas (tegen hem: onge-deeld). Tenslotte ging het in Chalcedon ook om Apollinaris, die de menselijke ziel in Christus vervangen zag door de Zoon van God (tegen hem: ongescheiden).

In de tijd van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis was er ook de strijd over de twee naturen. Calvijn streed tegen Servet, die leerde dat Jezus enkel Gods Zoon genoemd wordt - niet is! - omdat Hij op een wonderlijke wijze als mens door God verwekt is. Er was de

strijd tegen de Luthers. Zij meenden dat het lichaam van Christus na Zijn Hemelvaart alomtegenwoordig geworden was. We tekenen er graag bij aan dat Luther dit niet voorstelde uit afkeer van de leer van Chalcedon. Hij leerde dit om de tegenwoordigheid van Christus naar Zijn menselijke natuur onder de tekenen van brood en wijn aan het Heilig Avondmaal te verklaren. Tenslotte kunnen we hier nog wijzen op de Wederdopers, die het verwijt maakten: u maakt twee personen, terwijl zij zelf tekort deden aan de menselijke natuur van Christus. In wezen stelt voor hen de menselijke natuur niets voor. We moeten denken, dat de laatste strijd de directe aanleiding geworden is van artikel 19.

(wordt vervolgd)

D. Slagboom.

Leven we in de eindtijd?

7.

Veel dingen, die in onze tijd plaats vinden wijzen inderdaad allemaal één richting uit: we gaan naar het einde. Er vindt op vele terreinen een toespitsing plaats. Politieke en geestelijke eenwording kan hier genoemd worden; toenemende wetteloosheid en goddeloosheid valt hier ook onder; verder kunnen we denken aan de tekenen die er op wijzen dat het rijk van de antichrist in aantocht is. In ieder geval staan er geweldige dingen te gebeuren. En de kerk des Heeren dient zich er wel op voor te bereiden, dat het er voor haar niet gemakkelijker op zal worden.

Men zou kunnen vragen: Maar zal het dan met de openbaring van de antichrist voor deze wereld helemaal op het einde lopen? Met andere woorden: Is het rijk van deze antichrist het laatste in de geschiedenis van deze wereld en komt daarna het einde? Kunnen we dan de wederkomst van Christus verwachten en gaat dan in vervulling wat de Bijbel voorzegt over het laatste oordeel en alles wat daarmee samen hangt? Of komt er daarna nog een periode van vrede en gerechtigheid op de aarde; een tijd waarin de kerk zal bloeien en waarin de vreze des Heeren het leven van de bewoners van deze aarde zal kenmerken?

Wat dat laatste betreft, u weet dat daarover de meningen onder christenen zeer uiteenlopen. De een zegt, dat er van zo'n bloeitijd voor de kerk in deze bedeling geen sprake zal zijn, terwijl de ander in de Schrift gronden meent te

kunnen vinden, die zo'n verwachting van een heilstijd niet alleen rechtvaardigen, maar zelfs opwekken. U weet natuurlijk ook, dat er met name onder de oud-vaders in de tijd van de Nadere Reformatie heel wat waren, die deze verwachting koesterden en ook uitdroegen. Kort geleden hebt u ervan kunnen lezen in dit blad in de uitvoerige bespreking van het boek van drs. Van Vlastuin "Opwekking".

Maar ook al blijft deze vraag hier dan onbesproken, we kunnen toch zeggen, dat allerlei symptomen er op wijzen, dat we inderdaad in de eindtijd leven. Eindtijd dan verstaan als de periode die aan de komst van de antichrist voorafgaat; een tijd die in de Bijbel getekend wordt als een benauwde tijd, waarin de macht van de goddeloosheid meer en meer zal toenemen en waarin Gods volk door diepe diepten heen moet. Maar ook een tijd, waarin ondervonden zal worden, dat de Heere de getrouwe Zaligmaker blijft, die geen ogenblik Zijn kerk uit het oog verliest, maar er voor zal zorgen, dat zij ook door de stromen heen veilig thuis zal komen.

Hoe dient dan - in de wetenschap dat deze dingen zo zijn - de houding der kerk in deze tijd te zijn? Daar letten we in dit slotartikel op.

Waakzaamheid

Tot waakzaamheid wordt Christus' kerk meer dan eens opgeroepen. "Zo laat ons dan niet slapen, gelijk als de

anderen, maar laat ons waken en nuchter zijn" (1 Ths. 5:6). "En het einde aller dingen is nabij; zijt dan nuchter en waakt in de gebeden" (1 Petr. 4:7). En zo zouden er meer plaatsen genoemd kunnen worden. Ja, het is de wil des Heeren, dat de Zijnen zullen waken. Met die oproep eindigt de Heere Jezus ook een van Zijn toespraken over de "laatste dingen": "En hetgeen Ik u zeg, dat zeg Ik allen: Waakt" (Mark. 13:37).

Wat is waken? Het is het tegenovergestelde van slapen. Wat is dan slapen? Een natuurlijke en regelmatig terugkerende toestand van rust voor zowel het lichaam als de geest, in welke toestand er nagenoeg geen of helemaal geen bewuste gedachte, ervaring of beweging is. Eigenlijk is slaap iets mysterieus. In de slaap trekt de mens zich terug uit de wereld rondom hem en hij wordt ongevoelig voor gevaar en onkundig voor zowel het verleden als het heden als de toekomst. Bovendien is de slaap een toestand, waaruit we in de regel niet graag opgewekt worden. We voelen ons dan onbehaaglijk.

Waken is hiervan het tegenovergestelde. Het is wakker zijn en alles in het werk stellen om wakker te blijven. Denk aan een soldaat op wacht. Het is zijn taak niet alleen om wakker te zijn, maar hij moet ook op alles voorbereid zijn en alles wat op gevaar zou kunnen wijzen moet hij erkennen. Dat is niet gemakkelijk. Dat kost soms de grootste inspanning. Dan moet een mens zich heel bewust iets ontszeggen. Dan moeten ook alle middelen gebruikt worden, die ons ten dienste staan. Dan hebben we frisse lucht nodig of een wekker, die ons wakker roept of gezelschap, waardoor we voor indommelen worden bewaard.

Nu, dat waken is ook nodig op geestelijk gebied, met name als we in tijden leven, waarin er veel op het spel staat en waarin de gevaren groot zijn. Waken tegen alles wat een verleiding zou kunnen zijn. Tegen alles waardoor we van de waarheid zouden kunnen worden afgevoerd. Tegen alle listen van de duivel; tegen de zuigkracht van de wereld; tegen valse leringen; tegen de bedrieglijkheid van ons eigen hart. Er zijn uitermate veel gevaren, juist ook in onze tijd. Bagatelliseer die niet. Neem dat alles serieus en zie er in hoe satan aanslagen pleegt op ons en onze kinderen. Waakt!

Waakt vooral in de gebeden. Om zo steeds maar weer bij de Heere te schuilen. Wie kan zichzelf bewaren?

Wie kan de gevaren bezweren? We zijn zo afhankelijk. Neem er dan ruim de tijd voor om alles aan de Heere voor te leggen. En gebruik ook in dit geestelijke waken de middelen, die God geeft. Zoek de frisse lucht van Gods Woord en de verkondiging daarvan. Laat dat Woord u ook steeds weer wakker roepen en zoek het gezelschap van Gods kinderen opdat we ook elkaar kunnen wakker houden.

Nuchterheid

De oproep tot waakzaamheid wordt verschillende keren nauw verbonden aan de oproep om nuchter te zijn. Nuchterheid is dus een ander aspect waardoor de houding van de christen dient gekenmerkt te worden, zeker in de tijden die wij beleven. Wat is dan nuchterheid?

Nuchterheid is dat we ons niet laten benevelen of bedwelmen. Nuchterheid is het tegengestelde van "onder invloed zijn". Als er die bedwelming is, is het contact met de werkelijkheid verbroken. Dan laten we ons allerlei dingen wijsmaken. Maar nuchterheid is dat we de dingen blijven bezien in het licht van Gods Woord en ons niet laten meenemen door alles wat wel mooi lijkt, maar wat geen echte waarde heeft.

In onze tijd vol verwarring, waarin allerlei dingen verkondigd worden en waarin de menselijke geest beïnvloed wordt door opvattingen en meningen en waarheden van allerlei soort, moeten we ons maar vasthouden aan Gods onfeilbaar Woord en daarin moet uitkomen, dat we nuchter willen blijven. Er gaat soms een bedwelmende invloed uit van ideeën die ook op godsdienstig terrein worden uitgedragen en velen raken onder invloed. Vaak is de nuchterheid ver te zoeken. Dwaalleer en ketterij hebben hun aanhangers, maar het Woord komt er nauwelijks meer bij ter sprake of het wordt op een manier ter sprake gebracht, waarvan gezegd moet worden, dat de Bijbel zo wordt verdraaid en ingepast in ons eigen denkpatroon, dat tenslotte iets anders gezegd wordt dan wat bedoeld is. Weest nuchter en laat u niet door van alles wat wijs maken.

Verwachting

Leven in de eindtijd mag ook leven in verwachting zijn. Zeker, als de tekenen niet bedriegen is er zwaar weer op til. Dan zal de kerk des Heeren door heel wat heen moeten. Dát moet inderdaad ook verwacht worden. Daar zal de kerk zich op in moeten stellen. Kan ze dat?

Is zij bereid heel wat prijs te geven en los te laten van het comfort wat zij nu geniet? Is de kerk bereid smaadheid te dragen en te lijden om de Naam van Christus? "Om Uwentwil worden wij de ganse dag gedood", was de ervaring van het volk Gods in vroeger tijden. Om dat vol te houden zal de kerk er wellicht goed aan doen zich nu wat te oefenen in soberheid in plaats van zoveel mee te nemen van het goed van deze wereld, dat zij meer op een toerist dan op een pelgrim lijkt.

Maar dwars door de vervolging en de verdrukking die aanstaande zijn mag de kerk toch ook verwachten dat de Heere zijn werk in stand zal houden. De Heere Jezus, die over de aanstaande nood spreekt, zegt tot de Zijnen dat ze dan hun hoofden maar moeten opheffen in de wetenschap, dat hun verlossing nabij is. Het wordt voor Gods kerk niet de ondergang, hoe bang het ook allemaal zal worden. In dit licht mag Gods weg met Israël ook nog een bemoediging zijn. Het zal niet zomaar voorbijgaan. Satan zal het niet winnen, hoeveel ijzers hij ook in het vuur heeft. Christus zal de zege behalen. Er is geen reden tot pessimisme. De zege is Hem beschooren!

En dan mag het leven der verwachting gedragen worden door de beloften Gods, die Hij gegeven heeft en waaruit zo duidelijk blijkt, dat eens de dag zal aanbreken, dat de aarde vol zal zijn van de kennis des Heeren gelijk de wateren de bodem der zee bedekken. De Heere gaat nog grote dingen doen, met Israël en met de volkeren....

En zo komt er dan straks ook de nieuwe hemel en de nieuwe aarde.

Hoe dient de kerk dan te leven in deze tijd van verwachting? Petrus zegt het zo: "Dewijl dan deze dingen alle vergaan, hoedanigen behoort gij te zijn in heilige wandel en godzaligheid! Verwachtede en haastende tot de toekomst van de dag Gods, in welke de hemelen door vuur ontstoken zijnde, zullen vergaan en de elementen brandende zullen versmelten. Maar wij verwachten naar Zijn belofte, nieuwe hemelen en een nieuwe aarde, in dewelke gerechtigheid woont. Daarom, geliefden, verwachtende deze dingen, benaastigt u, dat gij onbevlekt en onbestraffelijk van Hem moogt bevonden worden in vrede" (2 Petr. 3:11-14).

P. den Butter.

John Owen over de "Inwonende zonde"

9.

In de vorige aflevering hebben we gezien dat de inwonende zonde een voortdurende activiteit aan de dag legt in het leven van Gods kinderen. Daarbij is ons opgevallen dat Owen een onderscheid maakt tussen de houding van afkeer die op een verborgen wijze in iedere gelovige aanwezig is en de daden van verzet die openlijk naar buiten treden. Het verband tussen beide is duidelijk: De houding van innerlijke afkeer is als het ware het ruggemerg, het centrum vanwaaruit impulsen gegeven worden die leiden tot openlijke daden van rebellie. Over deze krachtige verzetsacties spreekt Owen tamelijk uitvoerig. Daarbij maakt hij onderscheid tussen vier verschillende trappen of stadia van verzet die op elkaar volgen en uit elkaar voortvloeien. Ik zou ze als volgt willen aanduiden:

- het bruisen van de begeerten
- het ontbranden van oorlogen
- het knellen van de ketenen
- de roes der razernij.

Omdat er over elk van deze vier aspecten nogal het een en ander te

zeggen is, kunnen we in dit artikel alleen aandacht schenken aan de eerste twee.

Het bruisen van de begeerten

Het allereerste begin van het verzet tegen God en het goede, is naar Owens overtuiging te vinden in onze zondige begeerten. In dit verband verwijst hij naar de woorden uit Galaten 5:17: "Want het vlees *begeert* tegen de geest en de geest tegen het vlees en deze staan tegen(over) elkander". Met "de geest" wordt het nieuwe leven van Gods kinderen aangeduid, dat zich richt op God en op de gemeenschap met Hem. Daar verzet "het vlees" zich echter tegen, dat wil zeggen de zonde die in de oude natuur is overgebleven. Owen noemt deze zonde de "vleselijke begeerte" en omschrijft haar als een duistere drang die zich richt tegen God en al het goede en die het kwade najaagt. Dat betekent dat wij bij "vleselijke begeerten" dus niet in de eerste plaats moeten denken aan allerlei uitbrekende zonden of uitpattingen. Neen, het gaat hier vooral om die

begeerte of zondige lust die aan de wortel van alle zondige daden ligt. Deze "vleselijke begeerte" blijft zich steeds in ons binnenste roeren, zelfs al is de macht van de zonde door genade in ons leven gebroken. Om een beeld te gebruiken: Niemand zal zich erover verbazen dat vuur zich manifesteert in laaiende vlammen. Welnu, net zo natuurlijk is het voor de inwonende zonde om zich te uiten in de duistere begeerte naar het kwade. Die begeerte is een neiging die bij de zonde behoort. Daarom is zij ook onuitroeibaar: Zolang de zonde in het hart woont is zij aanwezig en bruißt telkens weer op. Dit laatste maakt Owen duidelijk met een fraai beeld, dat we hier in zijn eigen woorden laten volgen:

"Het is met de inwonende zonde als met een rivier. Zolang de bronnen open zijn en voortdurend zorgen voor de toevoer van water, kun je de stroom wel afdammen, maar het water zal achter die dam blijven stijgen totdat het alles wegspoelt of de oevers aan weerszijden overstroomt. Als de kracht van de stroom afneemt, of goeddeels opdroogt in het brongebied, dan zou het water dat overblijft bedwongen en tegengehouden kunnen worden. Zolang er echter maar éniġ water blijft stromen, zal het voortdurend druk uitoefenen op wat het in de weg staat, omdat het zijn aard is dit te doen. De sterkte van deze druk is afhankelijk van het gewicht en de kracht van het water, dat zeker door zal stromen als het op de een of andere manier een opening kan forceren. Zó is het met de inwonende zonde: Zolang de bronnen daarvan open zijn is het te vergeefs als mensen een dam in die stroom plaatsen door hun overtuigingen, voornemens en geloften. Het is mogelijk dat ze de zonde voor een tijd in bedwang houden, maar zij zal hoger en hoger rijzen en op een bepaald moment een geweldige kracht ontwikkelen, totdat zij al die overtuigingen en goede voornemens volledig wegspoelt. Het is ook denkbaar dat de zonde die in het hart woont voor zichzelf een ondergrondse doorgang graaft door een verborgen begeerte, waardoor zij uiteindelijk de vrije loop krijgt. Maar stel nu eens dat haar bronnen sterk verdroogd zijn door wederbarende genade en haar stromen - de zondige daden - afgenomen zijn door de heiliging van het leven; Zelfs dan zal zij, zolang er ook maar iets van haar overblijft, blijven

dringen om de vrije loop te krijgen en aanzetten tot de dadelijke zonde. En dit is het bruisen van de begeerte dat kenmerkend voor haar is".

Deze innerlijke neiging of begeerte tot het kwade wordt vooral op twee manieren zichtbaar: Allereerst overrompelt zij de ziel door haar *onverwachts te verrassen*. Plotseling laat zij allerlei dwaze en zondige gedachtespinsels in ons binnenste opkomen. Zo kunnen we tegen onze wil en zonder dat we erop bedacht zijn in verkeerde gedachten of verlangens verstrikt raken. En als deze verrassingsaanval van de begeerte niet in de kiem wordt gesmoord, steekt zij heel ons hart als het ware in brand en zet zij het aan tot allerlei zondige daden. Vaak worden Gods kinderen door deze neiging tot het kwade overvallen juist als zij tegen hun zonden de strijd willen aanbinden of terwijl zij bezig zijn met geestelijke dingen. Hoeveel gebeden, hoeveel meditaties, hoeveel goede gedachten van God zijn door de zonde die ons plotseling overrompelde niet verstoord? Owen zegt zelfs: "Ik ken geen grotere last in het leven van een gelovige, dan deze ongewilde aanvallen waardoor de ziel verrast wordt"! Het tweede waarin de begeerte naar de zonde duidelijk uitkomt is de innerlijke bereidheid om zonder enige tegenspraak *toe te geven aan alle verleidingen*. Wij moeten er steeds op bedacht zijn dat wij op dit punt niet alleen te maken hebben met de verzoeken die van buiten af tot ons komen, maar ook met de reactie die zij oproepen in ons eigen hart. In de zondige begeerte die binnen in ons leeft heeft de verleiding een onvoorwaardelijke vriend. Ons hart is door de zonde zo licht ontvlambaar geworden, dat het zodra het vuur van de verzoeking té dichtbij komt, onmiddellijk in brand raakt. Op dit punt wijst Owen op de tegenstelling tussen ons zondige mensen en de Zaligmaker Jezus Christus. Hij heeft in verband met de aanvechtingen van satan gezegd: "De overste dezer wereld komt en heeft aan mij niets" (Joh. 14:30). We zouden ook kunnen lezen: "... en heeft in mij niets". Deze woorden worden dan zó uitgelegd dat de Heere Jezus veel meer en veel zwaarder door de duivel en de wereld verzocht is dan enig mens. Daarin had hij echter alleen maar te maken met de verleiding die *van buiten* kwam. In Zijn hart was de innerlijke neiging om willoos aan de verzoeking toe te geven niet te vinden. Die is er bij ons heel nadrukkelijk wel. En juist daarin wordt

duidelijk dat in ons hart de bruisende begeerte naar de zonde woont.

Het ontbranden van oorlogen

De begeerte - zo herinneren we ons - was slechts een eerste stap van het krachtig verzet dat zo kenmerkend is voor de inwonende zonde. Het eigenaardige van de begeerte is namelijk dat zij niet kan rusten. Zij stuwt en dringt om haar verlangen vervuld te zien. Daarbij zal ze alle middelen die haar ter beschikking staan benutten: Zo gebruikt ze met name haar strijdlust en geweldige kracht om haar bedoelingen te verwezenlijken. Dat brengt ons als vanzelf bij de tweede stap van verzet tegen het goede. Deze bestaat hierin dat de inwonende zonde de oorlog verklaart aan God en Zijn gezegende heerschappij. De oorlogen die daardoor in het hart ontbranden hebben twee aspecten: Zij worden gekenmerkt door opstand tegen de genade en door overvallen op de ziel, waarin het de zonde erom te doen is de alleenheerschappij over haar te verkrijgen. Allereerst iets over de opstand tegen de genade. Daarvoor neemt Owen zijn uitgangspunt in het paulinische woord uit Rom. 7:23: "Maar ik zie een andere wet in mijn leden welke *strijdt tegen* de wet mijns gemoeds en mij gevangen neemt onder de wet der zonde die in mijn leden is". Letterlijk staat er dat deze twee wetten met elkaar in oorlog zijn. Nu weten we dat Paulus met de wet van de zonde doelt op het vlees, de oude natuur van de gelovigen en met de wet van de genade verwijst hij naar het nieuwe leven dat in hen tot openbaring gekomen is. Laatstgenoemde wet - die van de genade - heeft bij Gods kinderen de soevereine rechten verkregen. Als iemand met zulke rechten de strijd aanbindt, is dat niets anders dan opstand tegen het wettig gezag! Vandaar dat Owen de tekst zo wil lezen: De wet in mijn leden, dat is de wet der zonde, *rebellert* tegen de wet van de genade. Deze rebellie keert zich tegen het diepste verlangen dat in het hart van de oprechte gelovigen leeft. De Geest van Christus heeft namelijk in hun binnenste de begeerte ontstoken om op te wassen in de kennis van Christus en te leven overeenkomstig Gods wil en tot Zijn eer. Maar de wet der zonde komt hiertegen met alle macht in opstand. Zij daagt het hart uit tot ongeloof en ongehoorzaamheid. Vandaar dat Gods kinderen in hun verlangen om voor Hem te leven zo vaak struikelen, vallen of zelfs de weg kwijt raken. Op een vergelijkbare

manier verzet de inwonende zonde zich trouwens ook tegen de bijzondere plichten waartoe de Heere Zijn volk aanspoort. Zij worden bijvoorbeeld geroepen om hun hart voor Hem uit te storten in gebed en dankzegging. Van harte verlangen zij om aan die roepstem gehoor te geven. Maar de rebellie die in hen woont zorgt ervoor dat steeds weer een vuur van verzet in hun binnenste ontvlamt. Dat is de reden waarom zij dikwijls niet kunnen bidden zoals het behoort en dat zij niet (kunnen) doen waar hun hart eigenlijk naar verlangt. Nu komt de inwonende zonde niet alleen in opstand tegen de genade, zij richt ook vele aanvallen op de ziel van Gods kinderen. Owen wijst op twee teksten om dit nader toe te lichten. Als eerste noemt hij 1 Petrus 2:11 waar sprake is van "de vleeselijke begeerlijkheden, welke krijg voeren tegen de ziel" en vervolgens Jakobus 4:1 waar gesproken wordt over "uw wellusten die in uw leden strijd voeren". In beide Schriftwoorden wordt naar Owens gedachte het brute geweld getekend waarmee de inwonende zonde de ziel aanvalt om die zo in haar macht te krijgen. We doen er goed aan om bij deze aanvallen op drie aspecten te wijzen:

In de eerste plaats moeten we erop letten hoe de zonde bij deze overvallen te werk gaat. Gewoonlijk bezet zij tijdens onze dagelijkse bezigheden, of terwijl we bidden onze ziel met allerlei verkeerde gedachten. Wanneer op zo'n moment het geloof en de liefde ingezonken zijn, ziet de zonde haar kans schoon en valt aan om het hele hart te veroveren. Deze strijd kan ontzaglijk zwaar zijn. Zelfs Paulus vreesde eens dat hij het onderspit zou delven, toen hij uitriep: "Wie zal mij (van deze vijand) verlossen....?" (vgl. Rom. 7:24).

Vervolgens mogen we niet vergeten dat deze aanvallen *steeds maar aanhouden*. Zij zijn als golven die als maar weer aanstormen. Indringend wordt dit door Owen geschilderd:

"Valt zij de ziel aan? - Sla haar aanvallen af; ze komt toch weer terug. Bestraf de zonde door de kracht van de genade; ze kruipt een ogenblik in haar schulp, maar keert weerom! Plaats het kruis van Christus voor de zonden; zij zullen precies zo doen als degenen die hem eens gevangen wilden nemen, - bij het zien van Hem weken zij terug en vielen op de grond, maar ze rezen weer op en sloegen de handen aan Hem, - de zonde trekt zich voor een

tijd wel terug, maar komt weer en dringt opnieuw op de ziel aan".

Geen wonder dat de ziel door deze voortdurende aanvallen doodmoed wordt en zij uitgeput raakt, waardoor de zonde steeds meer kansen krijgt. Nu tekent Owen hierbij wel aan dat het geestelijke leven beslist niet altijd het beeld van zo'n afmattende strijd vertoont. Maar deze toestand komt toch vaak genoeg voor, wanneer de oorlogszuchtige bedoelingen van de inwonende zonde aan het licht treden. In de derde plaats moeten we er goed van doordrongen zijn dat de aanvallen zich vooral richten op ons *gevoelsleven*.

Owen was er namelijk van overtuigd dat de overgebleven zonde vooral daar te vinden is in het leven van Gods kinderen. Daarmee bedoelde hij ook dat onze gevoelens de gemakkelijkste invalspoort zijn voor allerlei aanvallen vanuit het duistere rijk van de zonde. De inwonende zonde is er daarom op

uit ons gevoelsleven in haar netten te verstrikken. Als dat lukt heeft zij een machtig bolwerk in ons om van daaruit ons verstand en onze wil te bestoken. De zonde heeft dan immers onze emoties in haar macht gekregen, zoals liefde, vreugde, verdriet, vrees en verlangen. En dat betekent dat zij steeds grotere invloed op ons leven zal krijgen. Vandaar dat Owen met grote nadruk zegt, dat de doding van de zonde vooral moet plaatsvinden in het gevoelsleven. Er zijn, zo zegt hij, nogal wat mensen die de Schrift uitstekend kennen en zelfs inzicht hebben in geestelijke zaken en toch is bij hen zo weinig sprake van het haten en vlieden van de zonde. Hoe komt dat? "Hun gevoelens zijn niet met Christus gekruisigd". En vanuit een ongekrusigd gevoelsleven hebben de aanvallen van de inwonende zonde in feite vrij spel!

(wordt vervolgd)
Middelharnis A. Baars.

De Ledeboerianen

Op 2 mei j.l. promoveerde drs. H. Florijn tot doctor in de theologie. Zijn proefschrift draagt de titel *De ledeboerianen, een onderzoek naar de plaats, invloed en denkbelden van hun voorgangers tot 1907*. Het is voor de eerste maal dat in een beschrijving van de ledeboerianen andere facetten dan de geschiedenis uitvoerig aandacht krijgen.

Gaarne willen we enige aandacht aan dit belangrijke proefschrift besteden. Uit een *Woord vooraf* noemt de schrijver de namen van vier broers, die ook een wetenschappelijke opleiding hebben genoten, zoals uit hun titels blijkt. Dat zal niet veel voorkomen!

"Onder de kerkverbanden", zo lezen we in de *Inleiding*, "die in het Nederland van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw een onafhankelijke positie innamen ten opzichte van de Nederlandse Hervormde Kerk, hadden de ledeboerianen, de volgelingen van L.G.C. Ledeboer en zijn opvolgers, een geheel eigen plaats. In de meeste algemene kerkgeschiedenissen wordt dan ook wel aandacht aan hen besteed. Sommige auteurs beperkten zich daarbij tot een korte typering, anderen behandelden hen uitvoeriger".

Dr. Florijn noemt zaken waar geen of niet voldoende aandacht aan is besteed, zoals de invloed van het gezelschapsleven, het maatschappelijk leven van de

ledeboerianen en hun behoefte aan het isolement.

De interesse in de ledeboerianen is toegenomen. Dat blijkt uit een aantal biografieën, plaatselijke kerkgeschiedenissen en artikelen. Over Ledeboer, Van Dijke, Bakker, Hubregtse en Beversluis verschenen monografieën. Dr. Florijn noemt nog meer.

We geven weer het woord aan de schrijver van het proefschrift:

"Indeling

Uit het voorgaande kan geconcludeerd worden dat er al vrij veel over de geschiedenis van de ledeboerianen geschreven is. De hier aangeboden kerkhistorische studie richt zich op de in een kerkverband georganiseerde ledeboerianen en gaat niet in op de "onkerkelijke" gezelschapsmensen, bij wie weliswaar ledeboeriaanse elementen zijn aan te wijzen maar bij wie het kenmerkende punt van de groepsvorming ontbreekt. Hoofdstuk 1 bedoelt de voorhanden publicaties te verwerken, historisch biografisch aan te vullen en zo nodig te corrigeren.

Verder bleek dat een systematisch overzicht van het kerkelijk en maatschappelijk leven van de ledeboerianen en de invloed van hun voorgangers hierin, ontbreekt. Hierbij zal in hoofdstuk 2 stilgestaan worden.

De theologische opvattingen waren tot nog toe evenmin in een historisch ver-

band geplaatst, zodat hoofdstuk 3 hierop ingaat.

Om de eigen plaats van de ledeboerianen nog duidelijker te maken, moet ook weergegeven worden wat hen onderscheidde van andere kerkverbanden, die zich op welke wijze dan ook verbonden achtten met de gereformeerde belijdenis, zoals die vastgelegd is in de drie Formulieren van Enigheid. Dit gebeurt in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 5 wordt ruimer aandacht besteed aan de Gereformeerde Gemeenten, het enige kerkverband waarmee een gedeelte van de ledeboerianen zich in 1907 verenigde. Met deze vereniging werd de belangrijkste fase van hun geschiedenis afgesloten. In dit hoofdstuk konden de opvattingen van E. Fransen, de belangrijkste woordvoerder van de Gereformeerde Gemeenten, niet buiten beschouwing blijven.

Hoofdstuk 6 onderzoekt de wortels van de ledeboeriaanse theologische denkbeelden, die in de Nadere Reformatie liggen. Met opzet is dit onderdeel aan het einde geplaatst, opdat het gebruik dat de ledeboerianen maakten van hun "oudvaders" incidenteel vergeleken kon worden met het omgaan met deze bronnen door tijdgenoten, die tot een ander kerkverband behoorden.

Het bovenstaande geeft een overzicht van de inhoud van het proefschrift. Daaraan is toegevoegd een samenvatting van 4 bladzijden in de engelse taal, noten, verwijzingen naar vindplaatsen, 43 bladzijden, een literatuurlijst, een personenregister en een zakenregister.

Het boek telt 247 bladzijden en is op een voortreffelijke wijze uitgegeven door Den Hertog B.V. te Houten. De prijs is f 49,50.

De ledeboerianen, over wie in dit proefschrift gehandeld wordt, komen ook uit de afscheiding voort. Ze vormen een zijlijn. Toch zijn er altijd contacten geweest met de hoofdstroom van de afscheiding, al leefde men niet in hetzelfde kerkverband. Men was het in de hoofdzaak wel met elkaar eens, maar er waren punten van verschil, zoals over het zingen van de psalmen naar de berijming van Datheen, het aanvragen van vrijheid enz. Er zijn allerlei groepen (geweest) die niet tot een kerkverband (gingen) behoren. Verschil in kerkelijk inzicht was er in de vorige eeuw en dat is er nog. Er zijn mensen die kerk-vast zijn, maar ook die gemakkelijk van de ene naar de andere kerkelijke gemeente overstappen.

Bij het lezen van het proefschrift kwam de vraag bij ons op in hoeverre er in de Chr. Geref. kerken leden zijn van ledeboeriaanse afkomst. Dit staat wel vast: dat er van ouds velen geweest zijn die zich geestelijk nauw aan de ledeboerianen verbonden gevoelden. Dat is te begrijpen, omdat de eerste jaren na de afscheiding het geestelijke element van grote betekenis was. En het is nog zo dat daarmee de kerk staat of valt.

We kunnen de vraag stellen in hoeverre de nazaten van hen die tot een of andere kerkelijke gemeenschap behoren, die uit de afscheiding voortkwam, nog geestelijke overeenstemming met het voorgeslacht hebben? De vraag is gemakkelijk te stellen, maar het antwoord is moeilijk te geven. Althans niet

in een paar woorden. Er zijn bedenkelijke verschijnselen, overal, die wel met zorg mogen vervullen.

Het proefschrift geeft niet op alle vragen antwoord. Dat kan ook niet. De schrijver heeft zich gehouden aan zijn bronnen en heeft daarop zijn conclusies gebouwd. Een enkele opmerking willen we maken. Op bladzijde 108 lezen we, dat het bij de Gereformeerde Gemeenten maar zelden voorkwam dat iemand tot aan zijn dood oefenaar bleef. Dat is na 1890 alleen bij J. Vader gebeurd. Aldus dr. Florijn. Ik meen dat ook L. Wijting oefende tot zijn dood in 1959. Meermalen heb ik hem horen spreken. Zie *Gedenkt uw voorgangers* van J. de Haas, deel 2, blz. 384.

B.

De kerk

Dit is de titel van een belangrijk boek dat enige tijd geleden verscheen bij Uitgeverij De Groot Goudriaan te Kampen. Het gaat over wezen, weg en werk van de kerk naar reformatische opvatting.

De redactie bestaat uit prof. dr. W. van 't Spijker, dr. W. Balke, drs. K. Exalto en drs. L. van Driel. Medewerking werd verleend door drs. C. Blenk, dr. T. Bienen, prof. dr. J. van Genderen, dr. S. Gerssen, prof. dr. C. Graafland, dr. A. Noordegraaf, dr. J. van Oort, prof. dr. K. Runia, prof. dr. C. Trimp, dr. W. Verboom en dr. B. Wentzel.

Al deze personen zijn aan velen bekend. Ze behoren tot verschillende kerkformaties. Er is onder hen een zekere verscheidenheid van gevoelens. De redactie is zich hiervan bewust geweest. Prof. Van 't Spijker zegt in een *Woord vooraf* o.a.:

"Een boek over de kerk lijkt niets minder dan een experiment. De redactie, die een werk over de doop en over het avondmaal liet voorafgaan, overwon de schroom om een soortgelijk werk over de kerk te laten volgen.

Die schroom was er wel terdege. Is het niet ongerijmd om met elkaar een studie over de kerk in het licht te zenden terwijl het kerkelijke leven in schrijnende tegenstelling is met het hoge ideaal? Was het niet beter geweest om de moeite aan het werk besteed om te zetten in energie voor een daadwerkelijke toenadering van kerk tot kerk, van gemeente tot gemeente? En werkt het de verhulling van de eigenlijke problematiek niet in de hand, wanneer men naar buiten voorgeeft één doel na te streven, maar intussen niet in

staat is om gordijnen van misverstand onder broeders opzij te schuiven?

De schroom had ons inderdaad bijkans de moed benomen om dit werk aan te bieden aan hen die goede afnemers bleken te zijn van de twee eerdere studies. Maar soms dient men moed te grijpen om iets te doen dat op zichzelf vragen genoeg kan oproepen. Zo is het de redactie vergaan".

Tot zover prof. Van 't Spijker. Hij schrijft verder over de overwegingen die daarbij hebben geleid. Die hoeven we hier niet over te nemen. We kunnen constateren dat het de redactie gelukt is met de medewerking van vele andere bekwame schrijvers deze studie te voltooien. Dat doet ons goed.

Het is een breed opgezet werk geworden, waaraan we gemakkelijk enkele artikelen zouden kunnen wijden. Dat was aanvankelijk ook ons plan, maar dat zou te veel plaatsruimte in ons blad vragen. Maar we willen toch door dit artikel bijzondere aandacht voor deze studie vragen. Er zullen er zeker ook onder ons zijn die voor deze uitgave belangstelling hebben.

We willen volstaan met een korte samenvatting van de inhoud. De opgave in het boek zelf bevat acht bladzijden. Daarin zijn allerlei verdelingen van de artikelen genoemd. Dat is erg overzichtelijk voor het naslaan. Voor ons als lezers van dit blad moge het volgende genoeg zijn. Het eerste hoofdstuk is getiteld: De kerk in het Nieuwe Testament. Het is geschreven door dr. Noordegraaf. Het tweede hoofdstuk heet: Kerkopvattingen in de loop der eeuwen. In

dit hoofdstuk komen de volgende artikelen voor van dr. Van Oort: Augustinus over de kerk, drs. Exalto: De kerk bij Luther, prof. Van 't Spijker: Zwingli's staatskerk; De kerk bij Bucer: Het rijk van Christus en De kerk bij Calvijn; theocratie, prof. Graafland: De kerk in de Nadere Reformatie-Wilhelmus à Brakel, prof. Trimp: De kerk bij A. Kuyper en K. Schilder, dr. Balke: De kerk bij Hoedemaker, Gunning, Kraemer en Van Ruler, dr. Wentsel: De rooms-katholieke leer van de kerk sinds Trente met bijzondere aandacht voor de nieuwe ontwikkelingen en prof. Runia: De ecclesiologie van de Wereldraad. In hoofdstuk 3 zijn twee artikelen opgenomen: De eigenschappen van de kerk door dr. Balke en De kenmerken van de kerk door prof. Van Genderen. Hoofdstuk 4: De regering van de kerk bevat drie artikelen van prof. Van 't Spijker respectievelijk over Episcopalisme, Congregationalisme en Het presbyteriaale-synodale stelsel. Hierop volgt een *Intermezzo* met een artikel van drs. Van Driel over Godsdienst en kerk in een geseculariseerde wereld. Het vijfde hoofdstuk: De dienst van de

kerk heeft de volgende bijdragen: De prediking van de kerk door prof. Runia, De kerk als leergemeenschap door dr. Verboom, Het pastoraat van de kerk door prof. Trimp, Liturgie als dienst van de kerk door dr. Brienens, Het diaconaat van de kerk door prof. Trimp, Het zendingsbevel in de 20e eeuw, vijf wachtwoorden in hun context door drs. Blenk, Het politieke spreken van de kerk door dr. Gerssen.

Het laatste artikel is van prof. Van 't Spijker. Het is getiteld: *Uitzicht* en gaat over Onze eeuw. Het einde der eeuwen, Het geheim van de gemeente, De tijd van de kerk, De tijd van de Geest.

Vier bijlagen maken het boek compleet: Literatuur, Illustratieverantwoording, Register van persoonsnamen en Register van teksten.

Uit bovenstaande samenvatting van de inhoud is duidelijk dat we met een boek te maken hebben van blijvende waarde.

De kerk is er nog en die zal er blijven tot het einde, door het werk van de Heilige Geest. Dat geeft uitzicht. Het boek is in kloek formaat uitgegeven, het telt 539 bladzijden en kost f 99,-.

B.

verleden tijd. Wat moet je daar in het heden mee? We vergeten ook heel veel. We doen dat ook heel gemakkelijk. De gebeurtenissen volgen elkander zo snel op, dat je met de zaterdag haast al niet meer weet, wat er op de maandag, die daaraan voorafging, gebeurde. Doch al wordt door ons veel vergeten, laten wij nooit vergeten, dat het woord "vergeten" bij de Heere een onbekende zaak is.

Terwijl ik dit schrijf moet ik mij zelf al weer corrigeren. Want er staat in de bijbel dat de Heere de zonden die Hij vergeeft, nooit meer gedenkt. Dus God, Die niets vergeten kan, blijkt toch te vergeten. Hoe kan dat? Ik zou zeggen: Denk daar maar eens over na. Dat lijkt mij een zeer nuttige bezigheid. Gelukkig zijn degenen die het geheim mogen leren. Namelijk hoe het mogelijk is, dat God Die niets vergeten kan, toch vergeet. Het getuigt van Zijn grote liefde ten opzichte van zondaren, die in orde voor hun aandacht hebben gekregen, datgene wat er in hun leven geschied is. Zij komen dan ook in het wonder terecht, dat God zegt, dat Hij de overtredingen niet meer gedenkt. "De schuld Uws volks hebt G'uit Uw boek gedaan. Ook ziet Gij geen van hunne zonden aan....". Geweldig! vinden jullie ook niet? Daar zou natuurlijk nog wel wat meer over te schrijven zijn, doch dat laat ik nu maar achterwege. Waar een enkel woord "Het geschiedde...." de gedachten al niet heen kunnen leiden. Mogelijk overkomt dat jullie ook wel eens, bij het lezen van de bijbel?

"Het geschiedde nu....". * woordje "nu" plaatst ons in de tegenwoordige tijd waarin Nehemia leefde. Het plaatst ons ook in de tijd waarin wij "nu" leven. Daar is veel overeenkomst met de tijd van Nehemia en de tijd waarin wij ons bevinden. Ik denk aan de brutaliteit van de mensen. Jullie zullen wel weten wat het woord "brutaliteit" betekent. Het wil onder andere zeggen: "onbeschoft". Daar zijn nog meer betekenissen, doch die laat ik nu maar achterwege.

Nehemia had het volk, en met name de edelen, de voornaamsten, de vertegenwoordigers van het volk, ernstig gewaarschuwd en hun gezegd, hoe in het verleden de zonden door God zwaar waren gestraft. Hij deed dit om hen de zonden te doen nalaten. Doch men was zo brutaal, dat men er gewoon mee door ging. Alle overbodige arbeid was op de sabbat verboden. Verboden door God! En men ging er toch rustig mee door. Dat is toch wel een stukje bru-

Voor de jeugd

Nehemia 121

"Het geschiedde nu als de poorten van Jeruzalem schaduw gaven, voor de sabbat, dat ik beval gaf en de deuren werden gesloten...."

Gedenk mijner, ook in dezen, mijn God, en verschoon mij naar de veelheid Uwer goedertierenheid".

Neh. 13:19-22

Beste jongelui!

Ik heb voor ditmaal niet de gehele tekst afgeschreven, in de hoop dat jullie het zelf in je bijbel zullen lezen.

Bijbellesen is een goede zaak. Het moet steeds weer gebeuren. De bijbel is het meest wonderlijke boek dat er bestaat. Als je een gewoon boek tweemaal gelezen hebt, dan is de aardigheid er af. Je zult het niet licht voor de derde keer gaan lezen. Doch met de bijbel is het anders. Die wordt nooit oud. Ook al lees je dezelfde dingen, je komt toch iedere keer weer andere gedachten tegen. Het is zo waar, wat er in de psalmen staat: Het is Gods getuigenis; Dat eeuwig zeker is, En slechten wijsheid leert.

Dus, lees je bijbel steeds weer. De

geschiedenis, door Nehemia verhaald, in het boek dat zijn naam draagt, heeft ons al lange tijd bezig gehouden. En nog is er het einde niet. Het is opmerkelijk dat onze tekst begint met "Het geschiedde....". De geschiedenis zet zich voort. Dat was in de tijd van Nehemia zo. Dat is deze tijd nog zo. Elke dag worden er nieuwe bladzijden aan het geschiedenisboek toegevoegd. De wereldgeschiedenis is heel groot. Niemand kan die in zijn geheel bevatten. Want van alles wat er in de loop der eeuwen gebeurd is, is ons maar heel weinig bekend. Er is er maar Eén Die alles weet. En dat is God. Van Hem staat het beschreven dat er een gedenkboek voor Zijn aangezicht is. Mal. 3:16. Dat wil zeggen, dat het geschiedenisboek der mensheid in zijn geheel, en van elk mens in het bijzonder, voor Hem openligt. Hem ontgaat niets. Hij vergeet niets. Dat is voor ons een onbegrijpelijke zaak. Daar is God GOD voor. Houden wij daar ook rekening mee? Het vak geschiedenis staat tegenwoordig niet zo erg hoog genoteerd. Men zegt: Het is allemaal

taliteit? En dat niet t.o.v. Nehemia, maar t.o.v. God. De mens durft heel wat aan. Zich "onbeschoft" te gedragen tegenover God. Want dat is het toch op z'n minst, als men onbeschaamd doet, datgene wat Hij verboden heeft.

Doch Nehemia laat het er niet bij zitten. Hij ging niet uit van de gedachte, die zo menigmaal gehanteerd wordt: Laat ze maar begaan. Ze zijn nu eenmaal niet anders. Ik heb ze gewaarschuwd en daarmee punt, klaar uit.

Zo was Nehemia niet. Na al zijn vermanende woorden gaat hij tot daden over. Want als ze toch met hun koopwaren de stad binnen kwamen, laat hij vóór zonsondergang de poorten sluiten. "En hij stelde van zijn jongens aan de poorten, opdat er geen last zou inkomen op de sabbat". Als er over "mijn jongens" wordt gesproken, dan zal wel aan zijn persoonlijke lijfwacht moeten worden gedacht. De poorten werden dus niet allen gesloten, maar ook zorgvuldig bewaard, met geen ander doel, dan dat de dag des Heeren niet zou worden ontheiligd. Dat we daar nu ver vandaan zijn, is al eerder gezegd. En wie gaat er vrij uit, als het nauw gezocht wordt? En God houdt nauw toezicht. Laten we daar goed om denken. Dat kan ons middelijkerwijs voor veel zonden bewaren.

We spraken over "brutaliteit". Nu, die kende schier geen grenzen. Want toen de poorten gesloten waren en wachtposten waren uitgezet, zou je denken dat men wel eieren voor zijn geld zou kiezen. Jullie kennen mogelijk deze uitdrukking wel. Doch vergeet het maar. Toen ze de stad niet meer in konden "vernachtten de kramers en verkopers van alle koopwaren, buiten voor Jeruzalem, eens of tweemaal".

Doch ook nu trad Nehemia weer handelend op. Hij liet niet met zich spotten. Waarom niet? Omdat de eer des Heeren hem boven alles ging. "Daarom betuigde hij tegen hen, en zeide tot hen: Waarom vernacht gijlieden tegenover de muur? Zo gij het weer doet, zal ik de hand aan u slaan". Met andere woorden dan zullen er maatregelen genomen worden, die minder prettig zijn. Ik denk hierbij op z'n minst aan gevangenisstraffen, waarmede hij dreigde. Dat hielp. "Want van die tijd af kwamen zij niet op de sabbat". Regeren is vooruit zien. Nu dat kon Nehemia ook. Want wat vandaag gelaten wordt, dat wordt morgen weer gedaan. Daarom gaat hij ook de Levieten inschakelen. De Levieten waren er ten dienste van de priesters. Die kregen er dus nu werk bij. "Voorts

zeide ik tot de Levieten, dat zij zich zouden reinigen, en de poorten komen bewaken om de sabbatdag te heiligen". Als het over "de poorten" gaat, denken de kanttekenaren over de tempelpoorten. Die moesten natuurlijk ook bewaakt worden. Doch om ook aan de stadspoorten te denken, lijkt mij in het verband een begrijpelijke zaak. Dat zij zich moesten reinigen, wijst er op dat die Levieten ook zondige mensen geweest zijn. Als zij in de tempeldienden moesten de voorgeschreven reinigingsriten plaatsvinden. Deze moesten ook in acht genomen worden bij de bewaking van de stadspoorten. Dat doet ons denken aan elk beroep. Als het een eerbaar beroep is, dan is het een "Goddelijk beroep", dat op een eerbare wijze moet worden uitgeoefend. Onreinheid, onzuiverheid is in elk beroep contrabande. Vandaar de noodzakelijke reiniging. Denken wij bij de uitoefening van ons beroep ook wel eens aan de betekenis daarvan? Het moet altijd, zuiver en eerbaar worden uitgeoefend. Wat denken jullie van de uitdrukking, dat je in deze tijd niet meer "met schone handen werken kan"? Reiniging is daarom nodig, elke dag weer. Het enige afdoende middel is "het bloed van Jezus Christus" dat reinigt van alle zonden.

Dat had Nehemia ook nodig, getuige de bede, waarmede dit gedeelte besloten wordt: "Gedenk mijner, ook in dezen, mijn God, en verschoon mij naar de veelheid Uwer goedertierenheid". Nehemia moest dus verschoond worden, iedere keer weer. Wie niet? Als je van je werk thuis komt, ben je dikwijls vuil. Geestelijk altijd. "Ik moet mij eerst nog verschoonen", zegt men dan. Doch geestelijk moet God dat doen, naar de veelheid Zijner goedertierenheid. Gelukkig degenen die de dagelijkse verschooning kennen. Wie geestelijk verschoond is, is schoon in Gods oog.

Jullie aller vriend,

Ds. H.C. v.d. Ent.

Boekbesprekingen

Niet het zwaard maar het Woord, door drs. M.A. van den Berg.

Uitgeverij: De Groot Goudraan, Kampen.

De ondertitel is: Luther en Müntzer in de Boerenoorlog van 1525. Daardoor wordt de eigenlijke titel al dadelijk duidelijk. Dit boekje is de bewerking van een doctoraalscriptie.

Thomas Müntzer en Maarten Luther hebben in de felle bestrijding van elkaars theologische visie een beslissende bijdrage geleverd aan de dramatische afloop van de Boerenoorlog. Aldus de schrijver in een *Woord vooraf*. Hij handelt eerst over Müntzer en Luther in hun betrokkenheid bij de Boerenoorlog. Daarna over de tijd van het gericht: het geschiedenisbeeld van Thomas Müntzer. Dan volgt het hoofdstuk: in de spanning van de verwachting: Luthers beeld van geschiedenis en gericht. Daarna komt er nog een samenvatting. Het boekje laat uitkomen dat dit conflict ook ons nog wat heeft te zeggen. We bevelen het gaarne ter lezing aan.

Drs. Van den Berg is Hervormd predikant te Groot-Ammers.

Het boekje telt 118 bladzijden en kost f 21,50.

B.

Hij heeft onder ons gewoond, door Ds. W. van Gorsel
Uitgeverij Den Hertog b.v., Houten.

Dit boekje bevat 9 meditatie's over Johannes 1. Telkens behandelt de schrijver een gedeelte van dit hoofdstuk, te beginnen bij vers 6.

"Het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond. Dat is het thema van het Johannes-Evangelie, waarvan reeds het eerste hoofdstuk zoveel bewijzen levert. De Zoon van God, Die ons vlees en bloed aannam, vertoont Zich als Mens onder de mensen, en trekt mensen tot Zich om Zijn discipelen te worden". Zo lezen we op de achterzijde van de omslag.

Het is niet de eerste keer dat we een boekje van Ds. van Gorsel kunnen aanbevelen. Hij schrijft eenvoudig, voor een ieder begrijpelijk. Hij laat een Schriftuurlijk geluid horen en doet dat op een wijze die telkens weer verrassend aandoet. We zouden gemakkelijk verschillende gedeeltes kunnen overnemen om onze lezers te laten zien hoe Ds. van Gorsel schrijft, maar dat lijkt ons niet nodig. De schrijver trekt lijnen en brengt gedachten naar voren en nodigt zo uit om verder te gaan mediteren. Men kope en leze het boekje en de Heere moge het zegenen. Het boekje telt 85 bladzijden en kost f 9,75.

B.

Het lezen van de Heilige Schrift, door Theodorus van der Groe
Uitgeverij Den Hertog b.v., Houten

In de afgelopen zomer las ik in het

eerste deel van de werken van de Erskines de *Voorrede of verhandeling over den pligt van het lezen der H. Schrift en andere godgeleerde boeken*: hoe dien, door de genade Gods, dagelijks te verrigten met het meeste profijt voor de ziel. Toen dacht ik hoe goed het zou zijn, wanneer deze woorden van Van der Groe door velen gelezen zouden worden. Daarvoor zou een afzonderlijke uitgave zeer dienstig kunnen zijn.

En nu, enkele maanden later, ligt de verhandeling gedrukt voor ons in een boekje van 89 bladzijden. In 1898 was er ook al aparte uitgave van verschenen.

Nu kan men dus opnieuw gemakkelijk in het bezit van de verhandeling komen. De prijs is f 14,75. De huidige spelling is gebruikt.

Aan het boekje is een inhoudsopgave toegevoegd. Die ontbreekt in de oorspronkelijke uitgave. Wel had Van der Groe zijn voorrede al verdeeld en onderverdeeld. Dat komt in de nieuwe uitgave beter naar voren.

De hoofdingeling is als volgt:

1. Het grote voorrecht dat God de mensen Zijn Woord en veel nuttige boeken heeft gegeven tot hun voordeel en zaligheid.
2. Onvruchtbaar blijven onder het helderste licht van het Evangelie is een grote ongerechtigheid.
3. Onvruchtbaarheid en zorgeloosheid onder de middelen van het Evangelie is eigen schuld en zonde voor God.
4. Onder alles wat we lezen moeten we er naar staan om door Gods Geest overtuigd te worden van het gevaar van de onbekeerde staat.
5. Arbeiden om op een rechte wijze te leren verstaan hoe men dagelijks met vrucht zal lezen voor eigen ziel.

We hopen van harte dat het lezen van dit boekje velen tot zegen is.

B.

Tot alle rijkdom van een volledig inzicht, door dr. A.N. Hendriks
Uitgeverij: Van den Berg/J.H. Kok - Kampen

Dit boek bevat 17 meditatieve studies over gedeelten uit het nieuwe testament. Er kan veel goeds van het boekje gezegd worden vanwege de eenvoudige en duidelijke wijze waarop de Schrift wordt verklaard. Daarom te meer betreuren we het dat de schrijver de lezers aanspreekt als geredde mensen. Zie bv. bladzijde 112: De

vrede is aangebracht, de verzoening is geschied. Naar die vrede mogen wij in geloof iedere dag weer grijpen. Enz. Ook het gebruik van de nieuwe vertaling en het schrijven van Here en Heer achten we een groot bezwaar.

De schrijver is predikant van de Gereformeerde kerk (vrijgemaakt) van Amersfoort. Het boek telt 157 bladzijden en kost f 26,50.

B.

Met al de heiligen, liturgie in hemel en op aarde, door drs. G. van Rongen
Uitgeverij: De Vuurbaak - Barneveld

Dit boek bevat het laatste deel van een belangrijke studie. Het heeft als ondertitel: "Zijn gemeenschap": de gereformeerde liturgie. Toen de andere delen verschenen hebben we een recensie geschreven. Daarna kunnen we hier verwijzen. Dit derde deel brengt ons in aanraking met de kerkdienst, die begint met het votum en eindigt met het uitspreken van de zegen. Drs. van Rongen schrijft o.a. over Wetslezing, Openbare schuldbelijdenis en genadeverkondiging, Het "Credo" van de kerk, Het gebed van de kerk, De zang van de kerk, Schriftlezing en preek, Doopbediening, Openbare geloofsbelijdenis en Avondmaalsbediening.

Prof. Trimp noemde dit werk een standaardwerk. Het heeft stellig zijn waarde in een tijd, waarin gesprek rond de vormgeving van de eredienst bewust maar ook kritisch wordt gevoerd.

We menen hiermee te kunnen volstaan. Het is van belang voor allen die met vragen over liturgie te maken hebben of krijgen.

Het boek telt 206 bladzijden en kost f 27,50.

B.

Terug naar Siberië door J.F. van der Poel.

B.V. uitgeverij De Banier, Utrecht.

Dit is het derde deel van een serie over de voorganger Japova en zijn gezin en anderen die in Rusland vervolgd werden. Eerder verschenen de delen *Balling in Siberië* en *Vlucht uit Siberië*.

Japova werd opnieuw gevangen genomen en weggevoerd naar een kamp in Siberië. Zijn vrouw en dochtertje konden zich verbergen niet al te ver van hun vroegere woonplaats. Zij zijn dan honderden mijlen van het kamp van Japova verwijderd. Een zoon zit in ons land en komt na jaren tot een huwelijk met een Nederlands meisje. Door de

arbeid van Japova komen verschillende mensen tot bekering. Dat is wel erg oppervlakkig getekend. We vragen ons af of alles in het boek wel naar de realiteit is geschreven. Is het zo gemakkelijk om te ontvluchten? Houdt de schrijver wel rekening met de grote afstand tussen Japova en zijn vrouw met dochter? Hoe was de reis van de olietanker die een paar vluchtelingen meenam naar Israël? We hebben waardering voor de pogingen van de schrijver van het boek om de situatie te beschrijven van de vervolgd in Rusland. We lezen ook in het boek van de verbeterde omstandigheden. Bij alles gaat het om een getrouwe weergave. We hebben in dat opzicht onze vragen, maar willen het boek toch aanbevelen vanwege de goede strekking. Het telt 168 bladzijden en kost gebonden f 24,95.

B.

ZENUWACHTIG?
OF WAT GESPANNEN?
Onze volledige plantarige Rust- en Kalmteinstabilisatoren
werken rustgevend en kalmerend.
Bevorderen bovendien een goede nachtrust!
Kuur voor een maand f. 22,50 incl. verz. kosten.
PROGISTERIJ SIKKING
Barneveldsestraat 5 - 2011 WL Haarlem
Telefoon 023 - 312882, b.g. 023 - 324606

Vakantie op Texel
Gezelligheid, rust, activiteit, ontspanning...
U vindt het allemaal op "De Verrassing".
Bel ons nu en reserveer een bungalow of starcaravan, voor uw vakantie in eigen sfeer.
Inlichtingen: 02220-18391
vakantiecentrum
De Verrassing
Oosterend, Texel

"PSALMEN" gedrukt in EXTRA GROTE LETTER!

Speciaal voor slechtzienden heeft de GBS het "Boek der Psalmen" in een extra grote letter laten drukken. Ook de berijmde Psalmen (van 1773) zijn in grote-letterdruk verkrijgbaar.

BOEK DER PSALMEN
in de Statenvertaling, 19,5 x 30 cm
f 29,75

Psalmbboek berijming 1773, 13,5 x 21 cm
f 35,-

Te bestellen bij de boekhandel of rechtstreeks (zonder postzegel) bij

GBS
GEREFORMEERDE BIJBELSTICHTING
ANTWOORDNUMMER 18 3300 WB DORDRECHT